

MOOIE VONDSTEN.

ER zijn planten, die veel in Zuid-Limburg en om Nijmegen voorkomen, terwijl ze overigens in ons land zeldzaam zijn. Zou 't misschien de lössleem doen, die van de Ubbergsche en Beeksche heuvels over Groesbeek zich uitstrekt tot op de hoogten van den Plasmolen? Maar ze komen ook ver buiten dat gebied voor. En Arnhem met zijn „boekengrond” behoorde ze dan toch ook te hebben. Wat er van zij, er bestaan van die planten en ik kan er nog eentje aan toevoegen, n.l. *Potentilla fragariastrum* Ehrh, de aardbeigazerik. Deze aardige *Potentilla* zag ik op een zestal plaatsen en dit jaar stonden ze bij honderden te bloeien met haar witte bloempjes aan een lange dijkhelling onder Heumen. Een andere zeldzaamheid, *Erica cinerea* L, staat in groot aantal op een plek van ongeveer 2 H.A. op de heide onder Malden.

Lamium maculatum heeft ook zijn hoofdgebiet in Zuid-Limburg en om Nijmegen. Deze mooie doovenetel kan sterk varieeren in de kleur der bloemen. Er zijn, behalve de kleur der type, planten bekend met lichtrose, vleeschkleurige en zuiverwitte bloemen. Ik vond lichtrose bloemen met onderlip als de type, terwijl de rand der bovenlip iet of wat donkerder was gekleurd dan 't overige. Niet ver er vandaan waren planten met een mooie, bijna witte vlek midden op de bovenlip. Deze twee planten leken veel op elkaar, de een was een donkerder uitgave van de andere. Dan hadden de lichtrose en vleeschkleurige planten, die Dr. de Wever in Zuid-Limburg vond, zuiver groene stengels, bladsteel en kelken, mijn lichtrose had ze bruin aangelopen, terwijl de vleeschkleurige er niet geheel vrij van was.

Een zeer interessante *maculatum* ontmoeting had ik niet ver van Druten. Daar stonden n.l. gevlekte netels, die geen onderlip hadden. Nu ja, zoo leek 't in het eerst. Die lip was natuurlijk op de een of andere manier verloren geraakt. Maar vreemd, dat alle bloemen ze kwijt waren. Bij nader toezien bleek, dat van verwonding geen sprake was; de onderlip was aanwezig, maar heel klein en teruggeslagen, zoodat 't leek of ze geheel ontbrak. Daarom zou ik deze planten liploze doovenetels willen noemen. In 't midden heeft 't lipje een nog al lange spitse slip, die bij een gewone onderlip wordt gemist. Ook de bovenlip is wat korter, zoodat de helmknoppen niet geheel een beschuttend dak boven 't hoofd hebben. Van een takje heb ik een teekening gemaakt met bloem en lip er naast en tevens een gewone bloem en lip. Dr. de Wever te Nuth, wien ik van de planten zond, hoopt er van uit te zaaien, om te zien of de eigenaardigheid erfelijk is. Later vond ik nog onder Overasselt een kleinlippige albino. 't Verschijnsel was hier echter minder mooi. Albino-planten schijnen minder sterk te zijn. In 1919 zag ik ze op een viertal plaatsen, terwijl ze dit jaar verdwenen waren, ofschoon er nergens iets aan de vindplaatsen was veranderd.

Maculatums met doffen zilverstreep op de bladeren zijn lang niet zeldzaam. Bijna in elke heg met *maculatums* zijn ze te vinden. Anders is 't met planten, waarvan de bladeren met helderen zilverstreep prikken. Die ben ik tweemaal tegen gekomen. Zoo'n mooi gestreept blad heeft iets van een dak, de streep ligt op den nok. Een doorsnede laat zien, dat de epitheel- en parenchymcellen, in den streep ruimer zijn dan bij andere bladeren. 't Waren stellig geen gekweekte planten. Ik zou niet weten, wie daar in Beuningen, dat ik zeer goed ken, een zuignetel zou gaan kweken. Al heeft zoo'n plant ook aardige bladeren, 't is en blijft toch maar bocht, onkruid.

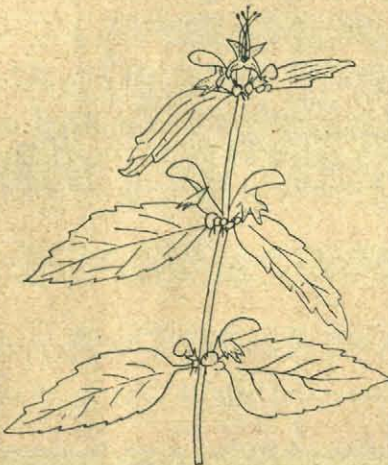
Graag zou ik bij de *maculatums* pelorische bloemen gevonden hebben. Wel heb ik een albino, die sommige zijstengels van de zomerbloeiende takken met een regelmatig

kelk afsluit. Daarin kan men kleine meeldraden zien met hun oranjestuijfeel. En eindelijk gaf een van mijn albino-maculatums ook nog een pelorische bloem gelijk aan die van *Lamium album*.

Lamium album en *maculatum* moeten nauw verwant zijn en bastaarden zijn in 't buitenland gevonden. Ik heb er hier vooral in Middelaar, waar beide soorten zeer mooi samengroeien, naar uitgezien. Wel zag ik planten met gele helmknoppen en geel stuijfeel als *album*, maar daaruit alleen kan men moeilijk tot bastaardij besluiten. Ik plukte er ook een stengel, die onder gewone bloemen er ook bezat met drie en vier stempels. Aan drie stempels beantwoordde een zesdeelig, aan vier een achtdeelig vruchtbeginsel. Ieder stempel heeft dus twee deelen voor zijn rekening. Zouden zulke bloemen zaad geven, misschien was er wel een vorm te winnen met altijd drie of vier stempels.

De doovenetels van Middelaar hadden tot gezelschap de *Arum maculatum* met enkele groote en vele kleine vlekken op de scheede, die Sipkes *tigrinum* heeft genoemd. Abeleven vermeldt in zijn *Flora van Nijmegen* voor Ubbergen een vorm *spatha purpurea*. Zou dat dezelfde zijn? Ook was er dankbaar materiaal voor speenkruidproeven te vinden. Sommige stengeltjes hadden bijna zooveel vruchtjes als anemoon of boterbloem.

Een plant, die eveneens belangstelling verdient, is *Lamium album*, de gewone witte doovenetel. Ik vond planten met aan 't eind van haar stengels een regelmatige bloem, een pelorie. Een jaar of drie geleden in Malden (verleden jaar had de plant meer dan twintig peloriën), later in Beuningen en dit jaar op nog een drietal andere plaatsen. Niet altijd weet de bloem zich te ontwikkelen; ze kan al vroeg verdorren en afvallen. Ook is de kroon niet altijd mooi regelmatig. Daar zoo'n bloem de opening naar boven heeft gekeerd, is ze veel minder beschermd tegen den regen, dan de gewone bloemen. Een mooie pelorie heeft een regelmatigen kelk, een lange dunne kroonbuis met een trechtervormige opening en eindigend in meestal vier, maar ook vijf of zes slippén. Daarboven steken evenzooveel evenlange meeldraden uit met den stamper. (Zie de figuur). Sommige bloemen hadden een onregelmatigen kroon met allerlei uitstulpingen, met een of meer onder- en bovenlippen, soms meer dan tien meeldraden, meerdere stampers en een veeldeelig vruchtbeginsel. Een enkelen keer is ook 't bovenste bladpaar met den kelk vergroeid. Van vruchtzetting heb ik bij de peloriën nog niets bemerkt.

Pelorische Galeobdolon luteum

Eindelingsche pelorische bloemen, ook vegetatief constant, mocht ik vinden bij *Galeobdolon luteum*, de gele doovenetel. Niet altijd zijn de bloemen even mooi. Een goed ontwikkelde heeft een regelmatigen kelk, een korte, wijdere buis tot bloemkroon met vier, maar ook vijf of zes slippén, gelijk aan de middenslip der onder-

lip ook met honingmerk. Verder evenzooveel evenlange meeldraden met den stamper. (Zie de figuur). Van vruchtzetting niets te bespeuren.

Maar verder over *Lamium album*. In Overasselt groeien planten met opvallend lange, dichte wimpers aan de bovenlip, wat aan die bloemen wel aardig staat. En hoe houdt de witte doovenetel zijn onderlip in den knop? De gewone stand is: de onderlip staat recht, de bovenlip ligt er over heen. Ik vond ook bloemen met de bovenlip naar binnen

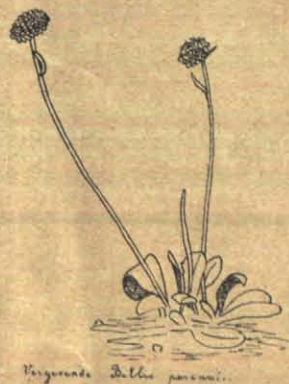
Pelorische Lamium album

gevouwen. Openen zulke bloemen zich, dan heeft de onderlip een dwarse plooi met de opening naar boven. Eens vond ik een knop met de lip naar buiten gevouwen. Na opening zou de plooi van de onderlip precies andersom hebben gelegen.

Een aardige album vond ik in twee exemplaren onder Middelaar. De plant had de knoppen open. Al waren ze nog heel klein, men kon toch al de gele helmknoppen zien liggen. Zoo waren de meeste knoppen, niet alle. Een stukje ervan meegenomen, ontwikkelde zich tot een grooten pol, die dit voorjaar zeer rijk bloeide met bijna alleen open knoppen. 't Lijkt me heelemaal geen ziekelijk iets; de bloemen groeien goed uit, zien heel frisch en zetten even goed zaad als gewone. De onderlip wijkt een weinig af in vorm en in stand. Als de kroon weg is, blijkt duidelijk, dat de kelkslippen langer en smaller zijn. Toch wel een eigenaardige plant.

Een witte dovenetel met rose bloemen zou ik graag gezien hebben. We komen er een enkele keer planten voor met iet of wat rose gevlekte bovenlip. 't Is rose, maar een zeer lichte tint. Dit voorjaar zag ik tusschen Dieden en Demen planten met mooi rose bovenlip, anders gewoon. De echte vorm zal wel geheel rose bloemen moeten hebben. Daar stond ook een reuzenpol met paarsroode bloemen van de hondsdrif.

Het madeliefje, *Bellis perennis*, gaf ook veel moois te zien. Vooreerst een mooie vergroende vorm. In de plaats der bloemen zaten ronde groene bolletjes, terwijl de stengels een blaadje droegen. (Zie figuur). Overgeplant groeide het ding prachtig, had vaak twee of drie blaadjes aan de steelen, terwijl 't omwindsel groot en bladachtig werd. Van vruchtzetting was natuurlijk geen sprake. Hadden de bloemen een tijd gebloeid, dan verdorden ze.

Onder Overasselt kwam ik enkele planten tegen, waarvan de lintbloemen ongeveer zoo lang waren als 't omwindsel. Daar de lintjes ook smaller waren, dus in haar geheel kleiner, zou ik dezen vorm *microglossa* willen noemen. Een meegenomen plantje, zaaide zich uit en zoo kreeg ik verschillende *microglossa*-plantjes.

Een enkelen keer zie ik ook madeliefjes, waarbij van verschillende hoofdjes de lintjes totaal ontbreken, terwijl andere er maar enkele vormen. Ik zeg niet, dat de randbloemen ontbreken. Want pluist men een hoofdje uit elkaar, dan ziet men aan den rand de bloempjes eindigen in een haarkelk. Deze plant zaaide zich uit en ik kreeg plantjes, die vijf à zes hoofdjes hadden zonder lintjes. Ik hoopte al op een geheel lintloozen vorm, toen de volgende bloemen weer met enkele lintjes voor den dag kwamen.

Maar de aardigste *Bellis* vond ik op den Maasdijk onder Keent. Misschien was 't nog Neerasselt. Daar stond een *Bellis*, weer zonder straalbloemen. Ik nam 't ding mee en toen ik 't eens goed bekeek, zag ik dat enkele straalbloemen rudimentair aanwezig waren. Maar de bladinsnijdingen waren veel dieper, dan we dat van *Bellis* gewoon zijn. Ze waren duidelijk gelobd, zoodat deze vorm lobata zou kunnen heeten. In den tuin werden de insnijdingen aan de nieuwe blaadjes steeds dieper, zoodat er lobben bij waren meer dan een halven c.M. lang. Toen de plant na de zomerrust weer uitliep hadden de eerste blaadjes weinig of geen insnijdingen, de volgende blaadjes wel. Ofschoon de eerste bloemen door de spreuwen tot nestversiering werden gebruikt en de volgende door allerlei wederwaardigheden vroeg knakten, had de plant toch kans gezien rijp zaad te vormen. Een vijftal forscherozetjes met breede zittende blaadjes kwamen op. In 't voorjaar maakten ze meer gesteelde blaadjes met lobben en bloeiden ijverig. Op 't gebied van straalbloemen presteerden ze meer dan de moederplant, maar minder dan een gewoon madeliefje. Nu ze uit hun rust ontwaken, maken ze meer zittende blaadjes dan de moeder. Tusschen de insnijdingen van de onderscheiden blaadjes is nog al verschil in diepte. 't Zijn toch wel eigenaardige planten. Nog

vond ik op den Maasdijk (behalve de vergroening vond ik alles daar) enkele Bellis bloemen, die niet een, maar meerdere lintjes, drie, vier of vijf in een randbloempje hadden. De bijkomers waren kleiner dan 't gewone lintje. Waren ze echter flink uitgegroeid geweest, dan hadden ze de randbloemen regelmatig gemaakt, dus tot peloriën. Een meegenomen plantje maakte in den tuin enkel gewone bloemen.

Nu iets van de boterbloemen. Soms kom ik planten tegen met lichtgele, bijna witte bloemen. Zoo zag ik ze bij *Ranunculus acer*, *bulbosus* en *sardous*. Een kleurafwijking naar den anderen kant zag ik eens bij *acer*. De kroonbladen, maar vooral de meeldraden, waren duidelijk oranje.

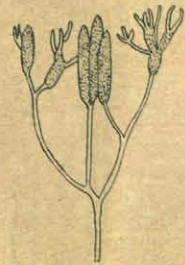
Tweemaal mocht ik fraai gevulde boterbloemen vinden, gouden knoopjes dus, de een iets bleeker geel dan de andere. Ook heeft die minder aanleg tot doorgroeien, de andere maakt na de eerste vaak nog een tweede, soms een derde bloem aan denzelfden steel.

Een plant met kleinere, iets vergroende bloemen, volgens 't Kruidkundig Archief van 1918 zooveel bij Grave gevonden, trof ik aan bij Bergharen. In den tuin wordt 't een forsche plant van ongeveer drie kwart meter. Ze heeft ook zaad gegeven en het eerste plantje, dat ik voor een zaailing hield, heeft gebloeid, maar met gewone bloemen.

Van *bulbosus* zag ik nog iets aardigs. Ik vond enkele planten met zeer kleine spitse kroonbladen, zoo klein, dat de bloemen wel iets aan *Thalictrum flavum* deden denken. In den tuin droegen de eerste bloemen kleine blaadjes, zooals 't behoorde. De volgende vormden allerlei overgangen, net als *auricomus* dat heeft, de laatste hadden normale bloemen.

Van *Anemone nemerosa* kan men een enkelen keer bladeren vinden, ongewoon krachtig ontwikkeld. Heeft zoo'n plant een bloem, dan is dat een heele baas op een stevigen stengel. (Zie de figuur). Stengels met twee steeltjes en twee bloemen op een stengel zijn wel zeldzaam. Eens mocht ik zoo'n plant vinden met twee steeltjes. De bloemen waren echter al weg.

Op de heide van Malden en Mook groeien verscheidene kringen van *Lycodium complanatum* *Chamaecyparissus*. Nog al vaak is de sporen naar vertakt, een enkelen keer eindigt ze in onvruchtbare takken. (Zie de figuur). Hoe de plant op de Mookerhei komt en dus ook op die van Malden, die er slechts een voortzetting van is, weet de legende te verhalen. De nederlaag van het Nassausche leger bij Mook werd door de bevolking als een gerechte straf des hemels beschouwd. En toen de lijken der drie aanvoerders niet werden teruggevonden, ging het gerucht, dat de duivel ze naar de hel had gesleept. Sinds was de hei niet meer veilig. Bij nacht en ontij kwamen heksen en spoken voor den dag en hielden er hun vreugdedansen over het gebeurde van 1574. Maar, zooals alles, was ook die pret vergankelijk. De soldaten van Napoleon zijn gekomen en hebben die onpure wezens verjaagd of meegenomen. Sedert is de hei zoo veilig als ieder andere plek. Wat voorbij is, kan echter sporen nalaten. Zoo ook hier. Waar de voeten der dansenden den grond hadden geraakt, ontloken kringen van altijd groene planten. Dat zoo'n kring niet geheel gesloten is, zegt niets. Zouden er geen spelbrekers bij geweest kunnen zijn? Men kan wel binnen, maar niet buiten de kringen enkele planten aantreffen. Zouden het geen tooverkringen geweest zijn, waar men niet uitkon? Zooals men ziet, de verklaring is volledig.

Lycodium complanatum.

Groenbloemige Anemone nemerosa.

(Wordt vervolgd).

JOH. JANSEN.